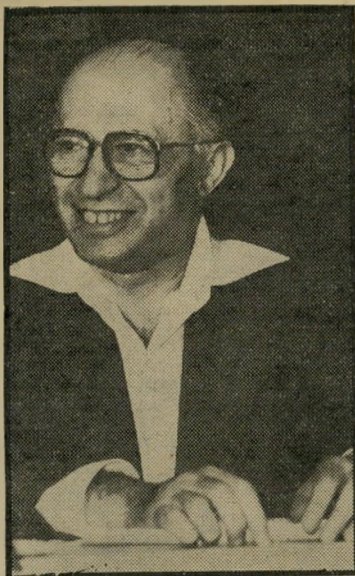

(המשך מעמוד 21)

ליטה עליו הממשלה. הממשלה החליטה שאת חתימת הקיום על חנינה או הפחתת העונש יעניק שר-המישפטים. לכאורה, יכול נשיא המדינה לחתום על חנינה ושר-המישפטים יסרב לתת לה את חתימת הקיום והחנינה כאילו ולא ניתנה. קשה להניח ששר-המישפטים היה פוגע בכבודו של נשיא-המדינה פגיעה שהיא כסטרית-לחי למוסד הנשיאות. ולא מכבד את חתימתו, אך על-פי החוק הדבר אף שרי הנשיא לא העמיד מעולם שאלה זו במיבתו — הוא קובע תמיד את עמדתו על-פי המלצת שר-המישפטים. הנשיא יצחק נבון, כמו הנשיאים

שר-המישפטים לשעבר בגין רמיה

שר-המישפטים לשעבר תמיר נוקשות

העונש במלואו, יתעברו נסיבות ושיקולים חדשים: התנהגות הנידון בזמן ריצוי העונש, שינויים בעמדתו החברתית ומצבו האישי או המישפחתי, שינויים באפשרויות יותיו החומריות או ביכולתו הפיזית לשאת את העונש או להמשיך בנושאתו, שינויים בהשקפת החברה עצמה על חומרת הרעוע שבוצע וכיוצאים באלה. גורמים ושיקולים אחרים העשויים להצריך ולהצדיק התאמה מתודשת של האחריות הפלילית שנקבעה סופית על-ידי הרשות השופטת.

המחוקק, שקבע את מוסד החנינה והפחתת העונש, הבין ששום בית-משפט לא מתכוון להרוס חיי-מישפחה בצורה מוחלטת, להביא למחלות קשות או אפילו למוות של בני-המשפחה או של האסיר עצמו על-ידי הטלת עונש המאסר. אם הסבל הנגרם לאסיר או לבני-משפחתו הוא גדול בהרבה מזה שהתכוונו לו הן המחוקק והשופט בעת שלח את האסיר לכלא, יש מקום לשיקול-דעת של האורח הראשון במדינה, ומופעת מידת הרחמים.

להוציא מקרים נדירים ביותר, לא משמרת חוק ומישפט, עורך-הדין דויד גלס, מעיד שהחוק היה עובר בוועדה ובכנסת. אולם היה זה דווקא נבון עצמו שפנה אל גלס וביקש ממנו: "עזוב את החוק הזה, אני רוצה שהמצב הקיים ימשך". מוסד החנינה הוא מוסד הומאני ביסודו. מלבד מקרים נדירים ביותר, אין החנינה באה במקום החלטה של בית-משפט. החנינה ניתנת אם השתנו הנתאים של האסיר מהנתאים שהיו בעת שביית-המשפט גור עליו את העונש. כרי תב אחד המישפטים הידועים במדינה, הפרופסור ש.ז. סלה, במאמרו ההיביליטציה:

אשר קדמו לו, שבו בסעיף 12 של חוק הנשיא, אולם יצחק נבון אינו יכול להתיר לונן על מצב זה. לפחות במיקרה שלו קרה הדבר מתוך בחירת החופשית. מישר פטנים שהבינו את האבסורד שבחוק זה, לפחות בענין החנינות, הכינו הצעת חוק שתיתן לנשיא יד חופשית בהענקת חנינה, נות, מבלי להיות תלוי בפוליטיקאי זה או אחר, המכהן בתפקיד שר-המישפטים.

הנשיא לא רצה

מה שהיה או יושב-ראש ועדת החוק, חוק ומישפט, עורך-הדין דויד גלס, מעיד שהחוק היה עובר בוועדה ובכנסת. אולם היה זה דווקא נבון עצמו שפנה אל גלס וביקש ממנו: "עזוב את החוק הזה, אני רוצה שהמצב הקיים ימשך". מוסד החנינה הוא מוסד הומאני ביסודו. מלבד מקרים נדירים ביותר, אין החנינה באה במקום החלטה של בית-משפט. החנינה ניתנת אם השתנו הנתאים של האסיר מהנתאים שהיו בעת שביית-המשפט גור עליו את העונש. כרי תב אחד המישפטים הידועים במדינה, הפרופסור ש.ז. סלה, במאמרו ההיביליטציה:

נשיא לשעבר קציר בגין מעל הנשיא

ובפרקליטות, הופכת כל חקירה וכל מישר פט לעניין אישי של החוקרים ושל הרעועים. הם יודעים שקידומם בדרגה אינו תלוי בכך אם עזרו לעשות צדק, אלא אם הצליחו להשיג הרשעה. לאותם אנשים, שאחרי חקירה או מישרפוט, שבהם הם היו להוטים להכניס את האסיר מאחרי סורג ובריה, קבעו את יחסם אל מי שהיה נאשם והיום אסיר, ניתן שיקול-דעת אם להעניק לו חנינה או לא. גם לאנשים בעלי נפש גדולה מהמקובל אצל השוטרים ותובעיה-הפרקליטות, קשה להתעלות מעל עצמם במצב כזה. בשנים האחרונות התפרסמו לפחות ארבעה מיקרים של חנינה או של אי-מתן חנינה.

שר-המישפטים ניסים העלמה

המיקרה המפורסם ביותר היה של יהושע בן-ציון. בן-ציון, בנקאי, איש-עסקים, נידון למאסר בעון גניבה ומירמה. בן-ציון נידון למאסר בתקופת שילטון המערך ורבה היתה שיחתו כשהליכוד עלה לשילטון. הוא היה אחד מתומכי חרות, תורם גדול לקרן תלמידי המסואבת שלה, וידיד אישי של ראש-הממשלה, מנחם בגין. מזלו הטוב של בן-ציון היה שעם הרכבת הממשלה הראשונה שלו, נטל אליו בגין

חנון בן-ציון בדיקות מזויפות

אסיר אבו הנשיא לא ידע

גם את תיק המישפטים. בן-ציון מיהר להגיש בקשת חנינה שנומקה במחלה קשה. כרי שהבקשה תיראה אמיתית, היה מי שדאג לזייף את הבדיקות הרפואיות של בן-ציון, שלא היה חולה בשום מחלה. היה מי שדאג שאת השתן שהיה על בן-ציון למסור למעבדת בית-הכלא ישתין אסיר אחר, שהיה חולה בסוכרת, והיה מי שדאג לכך שעובדה זו, שהיתה ידועה גם לאסירים, גם לשילטונות הכלא וגם

לאי-שילטון, תועלם מעיני הציבור. היתה זו השחיתות הצינית הראשונה של ממשלת בגין, לה היה אחראי אישית ראש-הממשלה עצמו. נשיא-המדינה דאז, הפרופסור אפרים קציר, לא התנגד לדרישת שר-המישפטים בפועל, מנחם בגין, שהם ליץ בפניו על חנינה לבן-ציון, וחתם על החנינה.

אחרי שכן-ציון כבר קיבל את החנינה התברר שהוא בריא לגמרי. היום אפשר לראותו משחק טניס מדי בוקר. גם את הקנס שהטיל עליו בית-המשפט הוא מסרב לשלם, ומאחר שקיבל חנינה, אי-אפשר לעשות לו דבר.

מלבד החנינה האינדיבידואלית קיים גם מושג של חנינה כללית. חנינה כזו ניתנה אחרי מלחמת ששת הימים. מאז נפוצו שלוש פעמים שמועות שתבוא חנינה כללית נוספת ונטעו תיקות בלב האסירים. היה זה אחרי מלחמת יום-הכיפורים, ערב חגיגות ה-30 למדינה ואחרי חתימת חוזה השלום עם מצרים.

שרירות לב

בחגיגות ה-30 כימעט והוחלט להעניק חנינה כללית. היה זה אחרי עליית הליכוד לשילטון וראשיו רצו לשתף בשימת חתם גם את האסירים ובני-משפחותיהם. שמואל תמיר שמונה או לשר-המישפטים התנגד בתוקף רב לחנינה הכללית, וכפה את רצונו על הממשלה כולה.

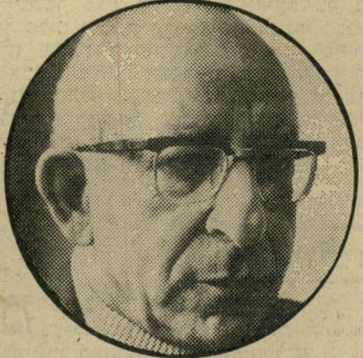
בבתי-הסוהר הורגשה תסיסה מאיימת. נשות אסירים ובני-משפחותיהם יצאו להפגנות אלימות מול בית ראש-הממשלה בירושלים כשילדים קטנים, נושאי שלטים, "אני רוצה את אבא!" עמדו מול השוטרים ששמרו על בית ראש-הממשלה, ועייניהם הדומעות הביעו תחינה.

כרי להרגיע את הרוחות הקיים שר-המישפטים ארבע ועדות-חנינה, כדי שידונו בכל מיקרה לחוד ויקבעו אם מגיעה חנינה, או המתקת עונש או לא, לכל אסיר שהגיש בקשת חנינה.

העיוות שבחוק החנינות הוכח שוב. לא היה זה נשיא המדינה, נותן החנינה על פי החוק, שהקים את הוועדות, אלא שר

חנון צור ניקמת תמיר

חנון מרד ללא רחמים

המישפטים, שבמיקרה זה היה שמואל תמיר, מתנגד החנינות. בכל ועדה ישבו שופט עליון, רופא ונציג הפרקליטות. הוועדות היו מגישות את המלצותיהן לשר-המישפטים וזה היה קובע אם הוא מקבל את דעת השופט העליון, הרופא והפרקליט או דוחה אותם. כשלנשיא אין כל חלק בהחלטה, מיכאל צור נפל קורבן לשרירות ליבו (המשך בעמוד 40)

חנינה בעקבות זיוף

אחרונה נתגלו מיקרים רבים בהם שיקרו קציני מישטרה ושוטרים, אפילו בבית-המשפט. כרי שהחוקרים לא הביאו חומר ראיות נגד החשוד שלהם, מי שצפה פעם במישפט פלילי הבחין בלהיטות התובע להרשיע את הנאשם, כאילו והיה לו בכך עניין אישי. ואכן, במערכת הקיימת במישטרה

מישפטים, כרי א, חוברת 1, 90 סבט 1968, עמוד 504. רק בימים אלה מתנהל בבית-המשפט המחוזי בירושלים מישפט של קצין המישטרה לשעבר, מרקוס, ושל הרקצין אלבו בהאשמה ששיקרו בבית-המישרפוט ברצונם להרשיע את עמוס ברנס ברצח החיילת רחל הלר.